

MÜLTECİ ÇOCUKLARIN ALEKSİTİMİ İLE YAŞAM DOYUMU ARASINDAKİ İLİŞKİDE PSİKOLOJİK SAĞLAMLIĞIN ARACI ROLÜ

İsa Yücel İŞGÖR¹

İzettin AKAN²

Mustafa AKAN³

Öz

Bu çalışma, mülteci çocukların aleksitimi ile yaşam doyumu düzeyleri arasındaki ilişkiyi ve bu ilişkide psikolojik sağlamlığın aracı rolünü incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın çalışma grubunu, Akdeniz bölgesinde bir ilin çeşitli orta öğretim kurumlarında 2022-2023 eğitim-öğretim yılında öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Çalışma örnekleme ise araştırma evreninden kolay ulaşılabılır örnekleme yöntemi ile seçilen yaşları 11 ile 14 arasında değişen 131'i (%50,97) kadın ve 126'sı (%49,03) erkek toplam 257 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmada veri toplama amacıyla araştırmacılar tarafından oluşturulan kişisel bilgi formu, Çocuklar için Aleksitimi Ölçeği, Çok Boyutlu Öğrenci Yaşam Doyumu Ölçeği ve Çocuk-Genç Psikolojik Sağlamlık Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma kapsamında elde edilen ilk sonuca göre, mülteci çocukların aleksitimi ile yaşam doyumları arasındaki ilişkide psikolojik sağlamlığın kısmi bir aracılık etkisinin olduğu görülmüştür. Araştırmanın diğer bir sonucu ise mülteci çocukların yaşam doyumları ile psikolojik sağlamlık düzeyleri arasında pozitif yönde, orta düzeyde anlamlı bir ilişkinin olmasıdır. Çalışmada elde edilen bir diğer bulgu mülteci çocukların cinsiyet açısından aleksitimi, yaşam doyumu ve psikolojik sağlamlık düzeylerinin anlamlı bir farklılık göstermediği yönündedir. Araştırmanın son bulgusunda ise savaşta bir yakın kaybı olmayanların aleksitimi düzeylerinin baba kaybı olanlara göre daha düşük olduğu, savaşta yakın kaybı olmayanların yaşam doyumu ve psikolojik sağlamlık düzeylerinin anne, baba veya kardeş kaybı olanlara nazaran daha yüksek olduğu ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yaşam doyumu, aleksitimi, mülteci, psikolojik sağlamlık

¹ Doç. Dr., Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü E-posta: isayucel.isgor@mku.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3110-6081

² Okul Müdürü, Reyhanlı Ortaokulu, E-posta: izettiakan@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-8357-8921

³ Şube Müdürü, Reyhanlı İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, E-posta: ilkakan@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-8569-7238

THE INTERMEDIATION ROLE OF PSYCHOLOGICAL RESILIENCE IN THE RELATIONSHIP BETWEEN REFUGEE STUDENTS' ALEXITHYMIA AND LIFE SATISFACTION

Abstract

This research aims to explore the relationship between refugee students' alexithymia and life satisfaction levels and the role of psychological resilience in this relationship. The study group of the research consisted of the students under education in the high schools of the national education directorate of a province in the Mediterranean region in Türkiye in the 2022-2023 educational year. The study sample consisted of 257 students in total including 131 of them (50,97%) female and 126 (%49,03) male, between the ages of 11-14 ($X^{\bar{}}=12,54$) selected with the easily accessible sampling method from the research universe. The personal information form, which was developed by the researchers, The Alexithymia Questionnaire for Children, The Multi-dimensional Life Satisfaction Scale and The Resiliency Scale for Children and Adolescents were applied to collect the data in the research. According to the first result obtained in the research, it was observed that psychological resilience had a partial mediation effect in the relationship between the refugee children's alexithymia and life satisfaction. Another result of the research is that there was a positive moderate level of a significant relationship between the refugee children's life satisfaction and psychological resilience levels. Another finding reached in the study was that the refugee children's alexithymia, life satisfaction and psychological resilience levels did not demonstrate any significant difference in terms of gender. It was suggested in the last finding of the research that the alexithymia levels of those who did not lose a relative in the war were lower than those who lost their fathers; the life satisfaction and psychological resilience of those who did not lose a relative in the war were higher compared with those who lost their mothers, fathers or siblings.

Keywords: Life satisfaction, alexithymia, refugee, psychological resilience

GİRİŞ

Modern hayat içerisinde dünyada savaş, şiddet ve yaşam tehditlerinden dolayı milyonlarca insan zorunlu bir biçimde göçe maruz kalmaktadır. Göçe maruz bırakılan insanlar gerek fizyolojik gereksede sosyal ve psikolojik açıdan olumsuzlar yaşamaktadırlar. Ruhsal bozukluklar ve psiko-sosyal sorunlar, insani bir krize maruz kalma veya farklı ayrımcılık türleri yaşama gibi olumsuzluklar mültecilerin yaşadığı önemli sorunlardandır. Bu anlamda, mültecilerin, göçmenlerden daha yoğun bir biçimde psikopatolojiler yaşadığı söylenebilir (Ellis ve diğ., 2019).

Bu süreçlerden geçen erkekler ve kadınlar göç davranışlarında farklılıklar göstermekte, insan hakları ihlallerine karşı savunmasızlık, sömürü, ayrımcılık ve belirli sağlık riskleri gibi farklı riskler ve zorluklarla baş etmek zorunda kalmaktadırlar (Gardner, 2009). Türkiye'de yaklaşık üç milyon altı yüz bin Suriyeli mülteci bulunmakta ve bunların büyük bir kısmı şehir merkezlerinde yaşamaktadır. Ayrıca bu mültecilerin yaklaşık yarısı çocuk ve ergen yaşta

(Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2020). Mülteci çocuk ve ergenler birçok yaşam zorluğu ile karşılaşmakta ve bu yaşam zorlukları bu kişilerde stres, kaygı bozukluğu, depresyon ve dışlanma gibi psikolojik bir takım sorunlara yol açabilmektedir (Jensen ve diğ., 2015; Şirin ve Rogers-Şirin, 2015; Yayan ve diğ., 2020). Öyle ki bu popülasyon psikopatolojik durumların görülme sıklığı normal popülasyondan on kat daha fazladır (Fairbank ve diğ., 2007). Çocuk ve ergen mültecilerin yaşadığı bu psikopatolojiler etkisini uzun süre göstermekte ve bireylerin yaşam kalitelerini düşürmektedir.

Yapılan çalışmalar, zorunlu göçe maruz bırakılmış kişiler arasındaki zayıf dayanıklılık düzeylerinin psikopatolojinin gelişimini öngörebileceğini bulmuştur. Ayrıca, uzun süreli yerinden edilmenin, devam eden sıkıntıların ve daha ileri yaşın, azalan dayanıklılık ile ilişkili olduğu ve bunun da akıl sağlığıyla bağlantılı olduğu gösterilmiştir. Öte yandan, üst sosyo-ekonomik koşullar, sosyal desteğin sağlanması ve genç yaşta olma gibi özelliklerin özellikle ergen mülteci gruplarında psikolojik dayanıklılığın artması ve bilişsel sağlığın pozitif yönde ilerlemesi gibi sonuçlar doğurmaktadır. Dolayısıyla zorunlu göçün ve yerinden edilmenin beraberinde getirdiği ruhsal sağlık sorunlarını azaltma potansiyelleri arasında dayanıklılık önemli bir faktör olarak karşımıza çıkabilmektedir (Mels ve diğ., 2010; Siriwardhana ve Stewart, 2013).

Psikolojik sağlamlık terimi ilk kez 1970'lerde Emmy Werner tarafından kullanılmıştır ve ona göre psikolojik sağlamlık, stresli durumlarla bilişsel veya duygusal olarak baş etme ve kendini stres faktörlerinin olumsuz etkilerinden koruma yeteneğidir. Diğer bir ifadeyle, psikolojik sağlamlık, kişinin krizler ve kaoslar sırasında sakin kalmasına ve uzun vadeli olumsuz sonuçlar olmadan yaşamına devam etmesine izin veren psikolojik ve davranışsal yeteneklerle gelişen bir özelliktir (Werner, 1995). Zhou ve diğ. (2010) psikolojik sağlamlığı, olumsuz bir etkiye direnme ve ondan kurtulma kapasitesi ve bir bireyin travmatik bir olay veya şoku absorbe etmesine, tepki vermesine ve iyileşmesine olanak sağlayan bir tampon olarak tanımlamıştır. Psikolojik sağlamlık, olumsuz bir psikolojik sonuç olasılığını artıran önemli risk veya olumsuzluk bağlamında başarılı uyum sağlama, zorlukların üstesinden gelme ve daha iyi bir işlevsellik düzeyi elde etme becerisi olarak tanımlanmaktadır (Masten ve Reed, 2002; Ong ve diğ., 2006). Terzi (2005) ise psikolojik dayanıklılığı, olumsuz yaşam olayları karşısında kişinin yaşamını tehdit eden durumlardan kendini koruyabilmesi, toparlayabilmesi ve pes etmeyip en olumsuz durumlarda dahi kazanımlar elde ederek uyumunu devam ettirebilmesi olarak ele almaktadır. Bir başka tanımda da Arslan (2015) psikolojik dayanıklılığı, kişinin olumsuz yaşam olayları karşısında bireysel, ailevi ve sosyal

dayanaklarını kullanıp zorlukların üstesinden gelebilme ve bu olumsuz yaşam olaylarına uyum sağlayarak fonksiyonlarını devam ettirme becerisi ve kapasitesi şeklinde ele almaktadır.

Psikolojik dayanıklılıktan bahsedebilmek için üstesinden gelinmesi gereken bir risk ya da olumsuzluğun olması gerekmektedir (Masten ve Coatsworth, 1998). Psikolojik dayanıklılık risk faktörleri ve koruyucu faktörler arasındaki etkileşimden ortaya çıkmaktadır (Wexler ve diğ., 2009) Araştırmalar geçmişte zorlu yaşam olaylarıyla karşılaşmış bireylerin hiç zorluklarla karşılaşmamış bireylere göre psikolojik olarak daha dayanıklı olduğunu göstermiştir (Seery ve diğ., 2010). Psikolojik sağlamlığı olan kişiler, zorlukların, travmatik olayların veya başarısızlığın üstesinden gelip, duygusal olarak iyileşmenin ve hedeflerine doğru ilerlemeye devam etmenin bir yolunu bulurlar (Reich ve diğ., 2010). İnsanın yaşamında iç ve dış stres faktörleri sürekli vardır ve bireyin bu durumlarla başetme yeteneği, önceki zorluklara hem başarılı hem de başarısız uyumundan etkilenir (Richardson, 2002). Uyum, kabul ve uygun tepkiler yoluyla değişikliklerle etkili bir şekilde başa çıkma yeteneğidir ve bu anlamda psikolojik sağlamlık, başarılı uyum ile ilişkilidir; kişinin ciddi travma veya sıkıntıların (göç, ölüm, ekonomik kayıp, doğal afet, siyasi kargaşa veya kültürel değişim) neden olduğu strese etkin bir şekilde uyum sağlama yeteneğini ifade eder (Masten ve Reed, 2002). Psikolojik sağlamlık, yüksek stresli olayların (örneğin travma, ölüm, ekonomik kayıp, afet, siyasi çalkantı ve kültürel değişimler) üstesinden gelme ve psikolojik canlılığı ve ruh sağlığını koruma becerisini ifade eder (Wilson ve Drozdek, 2004). Travmatik olayları yaşadıkten sonra bireyde psikopatolojinin görülmemesi psikolojik sağlamlığın göstergesidir (Agaibi ve Wilson, 2005). Mültecilerde entegrasyon süreci birçok zorluk ürettiğinden ve aynı zamanda yüksek düzeyde işlevsellik gerektirdiğinden psikolojik sağlamlık entegrasyon için büyük önem taşımaktadır (Hooberman ve diğ., 2010).

Psikolojik dayanıklılığın pozitif etkileşim içerisinde olduğu en önemli kavramlardan biri de yaşam doyumudur. Neugarten ve diğ. (1961) yaşam doyumunu bireyin yaşamını bütünsel bir açıdan ele alması olarak tanımlamışlardır (Pavot ve diğ., 1991). Yaşam doyumunu kendiliğinden gerçekleşmeyip, bireysel ve sosyal özelliklerin baskın olmasıyla beliren bir özelliktir (Johnson ve diğ., 1986). Diener ve diğ. (1999) bireyin geçmiş yaşamından memnuniyetini, şu an ki yaşamını farklılaştırma isteğini, gelecek yaşantısından tahmini memnuniyetini ve son olarak diğer insanların kişinin yaşamı ile ilgili düşüncelerini yaşam doyumunu kapsamında ele amışlardır. Bireyde yaşam doyumunun yüksek olması aynı zamanda o bireydeki mutluluk, iyi olma ve olumlu işlevselliğin işaretlerindedir (Proctor ve Linley, 2014). Bireyin geçmiş, şu an ve gelecekte ki yaşamından doyumunu ve bireyin yakın çevresinin o kişi hakkındaki düşünceleri

yaşam doyumunun temel içeriğini oluşturur (Diener ve diğ., 1999). Bu içerik iş, aile, sağlık, para ve benlik gibi geniş bir alanı kapsayabilmektedir (Diener ve diğ., 2009). Yaşam doyumunu bir pozitif gelişim özelliğidir ve bu yanı sıra fiziksel ve ruhsal sağlık ile pozitif ilişkili iken olumsuz davranışlarla (madde kullanımı, depresyon, kaygı vs.) negatif ilişkilidir (Agyar, 2013; Lavy ve Littman-Ovadia, 2011; Ye ve diğ., 2012). Yüksek yaşam doyumuna sahip kişilerde iş, eğitim, sağlık, sosyal ve kişilerarası ilişkilerde olumlu bir gidişat görülür iken, antisoyal ve saldırgan davranışlarda ise bir azalma söz konusudur (Lavy ve Littman-Ovadia, 2011; Proctor ve Linley, 2014). Bununla birlikte yaşam doyumunun düşük düzeyde olması ise bireyde fiziksel ve zihinsel bir takım zorlukları beraberinde getirmektedir (Shahyad ve diğ., 2011). Deneysel çalışmalardan elde edilen sonuçlara göre yaşam doyumunu streten kaynaklı negatif tabloya ve psikopatolojilere karşı koruyucu bir özellik göstermektedir (Proctor ve Linley, 2014). Ayrıca yaşam doyumunu yüksekliği mutluluk ve iyi yaşam koşullarıyla (Diener ve diğ., 2009) alakalı iken, yaşam doyumunu düşüklüğü ise depresyon ve mutsuzlukla ilişkilendirilmektedir (Güney ve diğ., 2010; Proctor ve diğ., 2009; Serin ve diğ., 2010).

Yaşam doyumunun düşük düzeyde olmasının temel sonuçlarından biri olarak da bireyin duygu durumundaki olumsuz görünümünden bahsedilebilir. Aleksitimi bu doğrultudaki en temel kavramlardan biri gösterilebilir. Aleksitimi, hisleri ve duyguları tanıma, ayırt etme, anlama ve söze aktarmada eksiklik olarak tanımlanmaktadır (Grabe ve diğ., 2004; Mattila ve diğ., 2009). Aleksitimi basit bir şekilde açıklamak gerekirse duyguları tanımlama bu duyguları fark etmede, birbirinden ayırt etme ve bunları karşıdaki kişi veya kişilere ifade etmede zorlanma şeklinde tanımlanmış bir kavram olarak literatürde karşımıza çıkmaktadır (Taylor ve diğ., 1999). Aleksitimi özellikleri olan kişiler duygularını anlatmak için doğru kelimeler seçmede zorluk yaşamaktadırlar. Konuşmaları ayrıntılıdır ve tekrarlayıcı biçimdedir. Çok nadir bir biçimde hayal kurarlar ve düşlem yaşantılardan uzaktırlar (Lesser, 1981). Aleksitimik kişiler Aleksitimik özellik göstermeyen kişilere oranla daha az seviyede bedensel işlevsellik sergilerler, bedensel ve duygusal sebeplerden kaynaklı daha fazla kısıtlılık oluştururlar, daha zayıf duygusal iyilik hali, daha az oranda enerji, daha az sosyal işlevsellik ve daha fazla ağrı semptomları sergilemektedirler (Mattila ve diğ., 2009). İnsanın hayatı içerisinde duyguları fark etmek ve duyguların ifade edilmesi önem taşımaktadır. Bu özellik ile birey kendisini daha iyi tanıyabilir ve çevresiyle daha nitelikli ilişkiler kurarak hayatını daha anlamlı hale getirebilir. Genel anlamıyla aleksitimi bireyin duygularını anlamlandırması, adlandırması ve duygularını ifade etmede güçlük yaşaması şeklinde tanımlanmaktadır (Ergün, 2008). bireyin duygularını ifade edememesi ve çevresindeki insanların duygularını

anlamlandırılmaması nedeniyle Aleksitimi deki bu tablo '*duygu ahrazlığı*' olarak da betimlenebilmektedir (Şahin, 1991). Duygu ahrazlığı yaşayan aleksitimik bireyler diğer insanlarla iletişim kurmakta zorluk yaşayabilmektedirler. Ayrıca bu kişiler kaygıyla başetmede güçlük yaşama, uyum düzeylerinin düşük olması ve abartılı tepkiler gösterme gibi özelliklere sahiptirler. Aleksitimi için kadın cinsiyeti, yüksek yaş, düşük eğitim düzeyi ve sağlığın kötü olması risk faktörü olarak görülmektedir (Hintistan, 2012).

Yapılan literatür taraması neticesinde negatif bir kişilik özelliği olarak aleksitiminin yaşam doyumu ve psikolojik dayanıklılık gibi pozitif psikolojik özelliklerle negatif yönde korelasyon gösterdiği gözlemlenmiştir. Bunun yanısıra aleksitimini olumsuz psikolojik özelliklerle ise pozitif yönde ilişki gösterdiğine dair birçok araştırma bulguları yer almaktadır (Feng ve diğ., 2016; Kuwert ve diğ., 2009; Luzumlu, 2013; Miller ve Rasmussen, 2017; Montebanocci ve diğ., 2004; Morgan ve diğ., 2017; Morice-Ramat ve diğ., 2018; Porter ve Haslam, 2005; Qualter ve diğ., 2009; Taylor, 2000; Timoney ve Holder, 2013). Psikolojik sağlamlık ve yaşam doyumu ile ilgili yapılmış çalışmalara bakıldığında bu iki kavram arasında pozitif yönde bir korelasyonun olduğu yönünde birçok çalışmaya rastlanmaktadır (Akbar ve diğ., 2014; Arastaman ve Balcı, 2013; Araya ve diğ., 2011; Baltacı ve Karataş, 2015; Beutel ve diğ., 2009; Çelik ve diğ., 2017; Mak ve diğ., 2011; Malkoç ve Yalçın, 2015; O'Rourke, 2004; Tümlü ve Receptoğlu, 2013; Yakıcı, 2017; Yılmaz ve Sipahioğlu, 2012). Literatür taramasında zorunlu göçe maruz kalmış kişilerin aleksitimi, yaşam doyumu ve psikolojik dayanıklılık gibi özelliklerinin cinsiyet değişkeninden etkilenip etkilenmediğine yönelik olarak farklı araştırma bulgularına rastlanmıştır (Aydın, 2010; Bozgeyikli ve Adem, 2014; Hadianfard ve diğ., 2015; Karademir ve Mahmut, 2019; Sezgin, 2012; Şirin ve Rogers-Şirin, 2015; Terzi, 2008; Tümlü ve Receptoğlu, 2013). Temel bir sosyal destek kaynağı olarak ebeveynler pozitif psikoloji kavramlarının bireyde gelişmesinde çok önemli bir etkiye sahip olduğu söylenebilir. Zorunlu göçe maruz kişilerde en sık rastlanan durumlardan biri ebeveyn kaybı veya savaşta bir yakını kaybetme durumlarıdır. Savaşta bir yakını kaybetmenin bireylerin psikolojik sağlığını nasıl etkilediğine yönelik farklı yönde birçok araştırma bulgusu yer almaktadır (Duraković-Belko ve diğ., 2003; Furr ve diğ., 2010; Lee ve diğ., 2004; Masten ve Narayan, 2012; Pérez-Sales ve diğ., 2012; Tümlü ve Receptoğlu, 2013; Wallace ve diğ., 2001; Zhang ve Goodson, 2011).

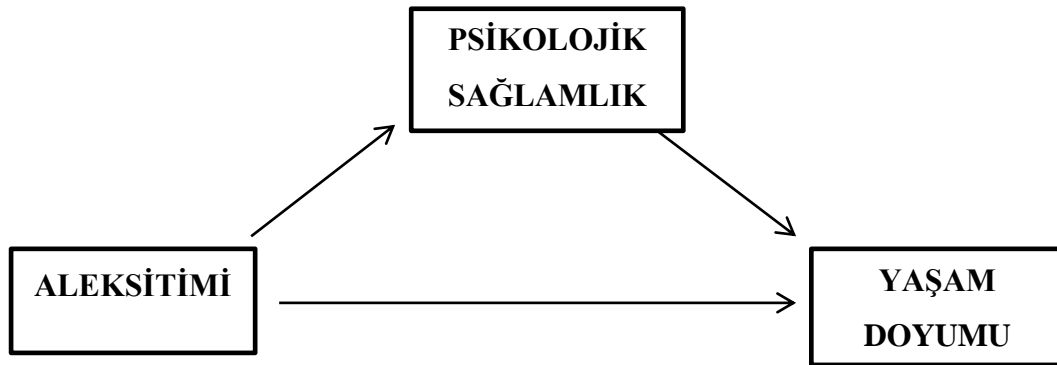
Savaş ve benzeri nedenlerle insanların yaşam alanlarını terk etmek zorunda kalması, bireylerin duygusal dünyasında olumsuz sonuçlara yol açabilmektedir. Bu olumsuz sonuçlardan biri de insanın duygularını anlama ve ifade edebilmede güçlükler yaşamasıdır. Bu

durum pozitif psikolojik özelliklerin bireyde gelişimini kitleyebilmektedir. Duyguların ahrazlığı olarak nitelenen aleksitiminin zorunlu göçe maruz çocuklarda ne ölçüde görüldüğü ve yaşam doyumu ve psikolojik dayanıklılık gibi özelliklerin böyle bir durumda koruyucu bir faktör olup olmadığının incelenmesinin mülteci popülasyonda pozitif psikoloji araştırmaları açısından önem taşıdığı düşünülmektedir. Çalışmanın yapılmasındaki temel amaç savaş nedeniyle yerlerinde yurtlarından edilen mülteci çocukların yaşadıkları olumsuzlukların etkisini hafifletme anlamında onların psikolojik dayanıklılık ve yaşam doyumlarını artırıcı faktörleri ortaya koyarak tedbirler alınmasını kolaylaştırmaktır. Çalışmanın temel amacı mülteci çocukların psikolojik sağlamlıklarının; aleksitimi ile yaşam doyumları arasındaki ilişkide aracılık etkisini incelemektir. Araştırma ayrıca mülteci çocukların cinsiyet ve savaşta bir yakınıni kaybetme değişkenine göre aleksitimi, yaşam doyumu ve psikolojik sağlamlık puanları arasında bir farklılaşma olup olmadığını ele almaktadır.

1. YÖNTEM

1.1. Araştırma Modeli

Çalışmanın modeli genel tarama modellerinden korelasyona dayalı bir modeldir. Korelasyona dayalı model içerisinde birden fazla değişken arasında ilişki olup olmadığı ele alınmaktadır (Karasar, 2010).

1.2. Evren ve Örneklem

Araştırma örneklemini Türkiye’de Akdeniz bölgesinde bir ilin çeşitli orta öğretim kurumlarında öğrenim gören 131’i kadın (%50,97) ve 126’sı erkek (%49,03) toplam 257 öğrenciden oluşmaktadır. Uygulama yapılan öğrencilerin 54’ü (%21) beşinci sınıf, 71’i (%27,6) altıncı sınıf, 70’i (%27,2) yedinci sınıf ve 62’si (%24,1) sekizinci sınıfta öğrenim görmektedir. Araştırma grubundaki öğrencilerin yaşları 11 ila 14 arasında değişmektedir ve öğrencilerin yaş ortalaması $\bar{X}=12,54$ ’tür.

1.3. Veri Toplama Araçları

1.3.1. Çocuklar için aleksitimi ölçeği

Ölçeğin orijinali Rieffe ve diğ. (2006) tarafından geliştirilmiş ve Koçak ve diğ. (2015) ise Türkçe'ye uyarlama çalışmalarını yapmışlardır. Ölçek 20 madde 3 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin geçerlik çalışmaları kapsamında doğrulayıcı faktör analizi yapılmış ve uyum indeksleri değerlerinin kabul edilebilecek sınırlarda olduğu belirlenmiştir ($\chi^2/sd=2,44$; GFI=.95; RMSEA=.04). Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı (Cronbach Alfa) .78 olarak bulunmuştur. Ölçeğe ait alt boyutların iç tutarlılık katsayılarına bakıldığında; duyguları tanıma gücülüğü için .82; duyguları açıklama gücülüğü için .76 ve dışsal yönelimli düşünme için ise .77 değerleri ortaya çıkmıştır. Yordama geçerliği kapsamında Kısa Semptom Envanteri ve Ruh Hali Ölçekleri ile ilişkisine bakılmış ve pozitif ilişki tespit edilmiştir. Ölçeğin bu çalışmadaki Cronbach Alfa iç güvenilirlik katsayısının .76 olduğu tespit edilmiştir.

1.3.2. Çok boyutlu öğrenci yaşam doyumu ölçeği

Ergenlerin yaşam doyumlarını belirlemek amacıyla Huebner (1994) tarafından geliştirilen Çokboyutlu Öğrenci Yaşam Doyumu ölçeğinin Türkçe'ye uyarlaması Çivitci (2007) tarafından yapılmıştır. 36 maddelik ölçek yaşam doyumunu arkadaş, okul, yaşanılan çevre, aile ve benlik olmak üzere beş bileşen ile ele almaktadır. Güvenirlik çalışmaları kapsamında ölçeğin orijinal formunda Cronbach alfa katsayısı tüm ölçek için 0.92 olarak saptanmıştır. Alt boyutların iç tutarlılık katsayıları ise .82 ila .85 arasında değişmektedir (Huebner, 1994). Türkçe'ye uyarlanan formu için Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı ise tüm ölçek için 0.87 olarak tespit edilmiştir. Türkçe formun alt boyutlarında ise Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .70 ila .85 arasında değiştiği bulgulanmıştır. Ölçeğin bu çalışmadaki Cronbach Alfa iç güvenilirlik katsayısının .82 olduğu tespit edilmiştir. Geçerlik çalışmaları doğrultusunda model uyum parametreleri ise beş boyutlu ölçeğin yapısının Türk örnekleminde doğrulandığını göstermektedir ($\chi^2/Sd=2,71$; (RMSEA) 0.052; (NNFI) 0.94, (CFI) 0.94, (GFI) 0.88 ve (AGFI) 0.86). Dörtlü likert olarak geliştirilen ölçek, hiçbir zaman (1), bazen (2), sık sık (3) ve her zaman (4) şeklinde puanlanmaktadır. Ölçekten alınan puanların yüksekliği yaşam doyumunun yüksekliğini ölçekten alınan puanın düşüklüğü ise yaşam doyumunun düşüklüğü olarak yorumlanmaktadır.

1.3.3. Çocuk ve genç psikolojik sağlamlık ölçeği:

Liebenberg ve diğ. (2012)'nin geliştirdiği 12 maddeden oluşmakta ve beşli likert şeklinde puanlanmaktadır. Ölçeğin Türkçeye uyarlaması ise Arslan (2015) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin geçerlik çalışmaları kapsamında DFA sonuçları uyum indislerini ölçeğin yapısının Türk örnekleminde doğrulandığını göstermektedir ($\chi^2/Sd=2,03$; (RMSEA) 0.060; (NNFI)

0.94, (CFI) 0.97, (GFI) 0.94 ve (AGFI) 0.86). Güvenirlik çalışmaları kapsamında ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı ise tüm ölçek için 0.91 olarak tespit edilmiştir. Ölçeğin bu çalışmadaki Cronbach Alfa iç güvenilirlik katsayısının .79 olduğu tespit edilmiştir. Ölçekten alınan puanların yüksekliği psikolojik sağlamlığın yüksekliğini ölçekten alınan puanın düşüklüğü ise psikolojik sağlamlığın düşüklüğü olarak yorumlanmaktadır.

1.4. Verilerin toplanması ve analizi

Araştırmada ölçek uygulamaları için öncelikle İl Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli etik izinler alınmıştır (tarih: 07.01.2023 ve sayı: 252588). Etik izni alınan ölçekler 2022-2023 eğitim-öğretim yılı içerisinde gönüllü öğrencilere uygulanmıştır. Ölçek uygulamaları 40 dakikalık bir ders saati içerisinde yapılmıştır. Verilerin analiz edilmesinde SPSS veri analizi programının 22'nci sürümü kullanılmıştır. Veriler SPSS programına girilmeden önce güvenilir cevaplar vermediği anlaşılan veya eksik doldurulan formlar veri setinden çıkarılmıştır. Hipotezler test edilmeden önce hipotez testlerinde hangi analiz yöntemlerinin kullanılacağını belirlemek için normallik testi yapılmış ve verilen normal dağılım gösterdiği tespit edilmiştir. Dolayısıyla veri seti analiz edilirken parametrik testler kullanılmıştır. Araştırma hipotezlerinin test edilmesinde yüzde, frekans, korelasyon, bootstrapping testi, t testi ve tek yönlü çok değişkenli varyans analizi (MANOVA) kullanılmıştır.

BULGULAR

Araştırmada mülteci çocukların aleksitimi, yaşam doyumu ve psikolojik sağlamlık gibi değişkenlere ilişkin korelasyon katsayıları, ortalama, standart sapma ve çarpıklık-basıklık değerleri hesaplanmıştır. Bu kapsamda yapılan analiz sonuçları sonuçları Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Aleksitimi, Yaşam Doymu Ve Psikolojik Sağlamlık Arasındaki Korelasyon Ve Betimleyici İstatistik Sonuçları

	Korelasyon			Betimsel İstatistikler		
	1	2	3	Ortalama (SD)	Çarpıklık	Basıklık
1.Aleksitimi	-			22 (4,72)	-,237	,988
2.Yaşam Doymu	-,624	-		71,15(22,83)	,756	-,750
3.Psikolojik Sağlamlık	-,593	,576	-	35,78(8,26)	-,023	-,508

p<.01

Tablo 1'e bakıldığında mülteci çocukların aleksitimi düzeyleri ile yaşam doymaları ($r = -.624$) ve psikolojik sağlamlıkları arasında ($r = -.593$) negatif yönde, orta düzeyde anlamlı bir

ilişki bulunmuştur ($p<.01$). Bununla birlikte mülteci çocukların yaşam doyumları ile psikolojik sağlamlık düzeyleri arasında ($r = .576$) pozitif yönde, orta düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p<.001$). Ayrıca değişkenlerin normalliğine karar verme amaçlı hesaplanan çarpıklık ve basıklık değerleri her üç değişkenin normal dağılım özelliği gösterdiğini ortaya koymuştur.

Araştırmada ilk etapta cinsiyet değişkeninin mülteci çocukların aleksitimi, yaşam doyumu ve psikolojik sağlamlık puanları arasında anlamlı bir farklılaşmaya yol açıp açmadığı test edilmiş ve bu doğrultuda t testi analizi yapılmıştır. Analize ilişkin sonuçlar Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Mülteci Çocukların Cinsiyet Değişkeni Açısından Aleksitimi, Yaşam Doyumu Ve Psikolojik Sağlamlık Puanlarına İlişkin Bağımsız Gruplarda t Testi Sonuçları (N=258)

	Cinsiyet	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Aleksitimi	Kadın	131	22.11	4.75	255	.396	.892
	Erkek	126	21.88	4.69			
Yaşam Doyumu	Kadın	131	71.46	22.82	255	.222	.917
	Erkek	126	70.83	22.9			
Psikolojik Sağlamlık	Kadın	131	36.10	8.21	255	.641	.688
	Erkek	126	35.44	8.33			

* $p<.01$

Tablo 2 incelendiğinde; öğrencilerin cinsiyetlerine göre aleksitimi [$t(255)= .396$, $p>.05$], yaşam doyumu [$t(255)= .222$, $p>.05$] ve psikolojik sağlamlık [$t(255)= .641$, $p>.05$] ölçeceği puanları arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir. Bu bulguya göre mülteci çocukların cinsiyet açısından aleksitimi, yaşam doyumu ve psikolojik sağlamlık düzeylerinde anlamlı bir farkın olmadığı söylenebilir.

Araştırmanın bir başka hipotezinde mülteci çocukların savaşta bir yakınıni kaybetme değişkeni açısından aleksitimi, yaşam doyumu ve psikolojik sağlamlık düzeyleri ele alınmıştır. Bu yöndeki hipotezin analizinde tek yönlü çok değişkenli varyans analizi (MANOVA) kullanılmış ve bulgular tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3. Mülteci çocukların savaşta bir yakınına kaybetme değişkeni açısından aleksitimi, yaşam doyumu ve psikolojik sağlamlık düzeylerine yönelik MANOVA sonuçları (N= 257)

Değişkenler	Savaşta bir				sd	F	p	Anlamlılık (Tukey)
	yakınına kaybetme durumu	n	\bar{X}	Ss				
Aleksitimi	Kayıp yok	93	20.74	4.63	4-252	4.944	.001	1-3 4-1,2,3,5
	Anne kaybı	50	21.92	5.06				
	Baba kaybı	56	22.41	3.94				
	Anne ve baba kaybı	35	24.71	5.31				
	Kardeş kaybı	23	22.13	3.30				
Yaşam Doyumu	Kayıp yok	93	75.80	24.75	4-252	2.786	.027	1 ve 3-4
	Anne kaybı	50	69.4	21.87				
	Baba kaybı	56	72.16	21.93				
	Anne ve baba kaybı	35	61.51	20.05				
	Kardeş kaybı	23	68.39	18.86				
Psikolojik Sağlamlık	Kayıp yok	93	39.59	7.52	4-252	9.737	.000	1-2,3,4,5
	Anne kaybı	50	34.00	8.00				
	Baba kaybı	56	34.62	7.73				
	Anne ve baba kaybı	35	31.45	8.29				
	Kardeş kaybı	23	33.65	7.32				

*p<.05

Beş boyutlu savaşta bir yakınına kaybetme durumu bakımından mülteci çocukların, aleksitimi, yaşam doyumu ve psikolojik sağlamlık düzeyleri üzerinde birleşik olarak anlamlı farklılaşmaların olup olmadığını tespit etmek için MANOVA yapılmıştır. Analiz öncesinde verilere MANOVA yapılabilmesi için ön şartları (çok değişkenli normallik, box testi kovaryans matrisleri ve varyansların homojenliği) taşıyıp taşımadığına bakılmış ve test sonuçları veri setinin MANOVA analizi için ön koşulları taşıdığını göstermiştir.

Tek yönlü MANOVA sonuçları, savaşta bir yakınına kaybetme durumu bakımından farklılık gösteren mülteci çocukların, aleksitimi, yaşam doyumu ve psikolojik sağlamlık düzeylerinin birleşik olarak değerlendirildiğinde anlamlı bir farklılaşmanın olduğunu göstermiştir. [(F₍₄₋₂₅₂₎)=3,693, p< .05, Pillai's Trace=.085, kısmi η^2 =.055]. Değişkenler tek tek

incelendiğinde ise mülteci çocukların savaşta bir yakınını kaybetme durumu bakımından aleksitimi puanları arasında anlamlı bir farklılığın olduğu sonucuna ulaşılmıştır [$F_{(4-252)}=4,944$ $p<.05$]. Savaşta bir yakınını kaybetme durumu açısından aleksitimi puanlarındaki anlamlı farkın hangi gruplarda gerçekleştiğini belirlemek amacıyla Post-Hoc testi kullanılmıştır. Savaşta bir yakınını kaybetme durumu açısından mülteci çocukların aleksitimi puan ortalamalarına bakıldığında yakın kaybı olmayanlar için ($\bar{X}_1=20,74$), anne kaybı olanlar için ($\bar{X}_2=21,92$), baba kaybı olanlar için ($\bar{X}_3=22,41$), hem anne hem baba kaybı olanlar için ($\bar{X}_4=24,71$) ve kardeş kaybı olanlar için ($\bar{X}_5=22,13$), olduğu tespit edilmiştir. LSD testi neticesinde elde edilen sonuca göre anlamlı farkın kaybı olmayanlar ile baba kaybı olanlar arasında kaybı olmayanlar lehine olduğu bulgulanmıştır. Test neticesinde elde edilen etki büyüklüğü ($\eta^2=.073$) olarak bulgulanmıştır. Bu sonucun küçük düzeyde bir etki büyüklüğüne denk geldiği sonucuna ulaşılmıştır. (Green ve Neil, 2005). Savaşta bir yakınını kaybetme durumu açısından yaşam doyumu puanlarındaki anlamlı farkın hangi gruplarda gerçekleştiğini belirlemek amacıyla Post-Hoc testi kullanılmıştır. Savaşta bir yakınını kaybetme durumu açısından mülteci çocukların yaşam doyumu puan ortalamalarına bakıldığında yakın kaybı olmayanlar için ($\bar{X}_1=75,80$), anne kaybı olanlar için ($\bar{X}_2=69,4$), baba kaybı olanlar için ($\bar{X}_3=72,16$), hem anne hem baba kaybı olanlar için ($\bar{X}_4=61,51$) ve kardeş kaybı olanlar için ($\bar{X}_5=68,39$), olduğu tespit edilmiştir. Yapılan LSD çoklu karşılaştırma testi sonucunda anlamlı farkın kaybı olmayanlar ve baba kaybı olanlar ile hem anne hem baba kaybı olanlar arasında kaybı olmayanlar lehine olduğu bulgulanmıştır. Test neticesinde elde edilen etki büyüklüğü ($\eta^2=.042$) olarak bulgulanmıştır. Bu sonucun küçük düzeyde bir etki büyüklüğüne denk geldiği sonucuna ulaşılmıştır. (Green ve Neil, 2005).

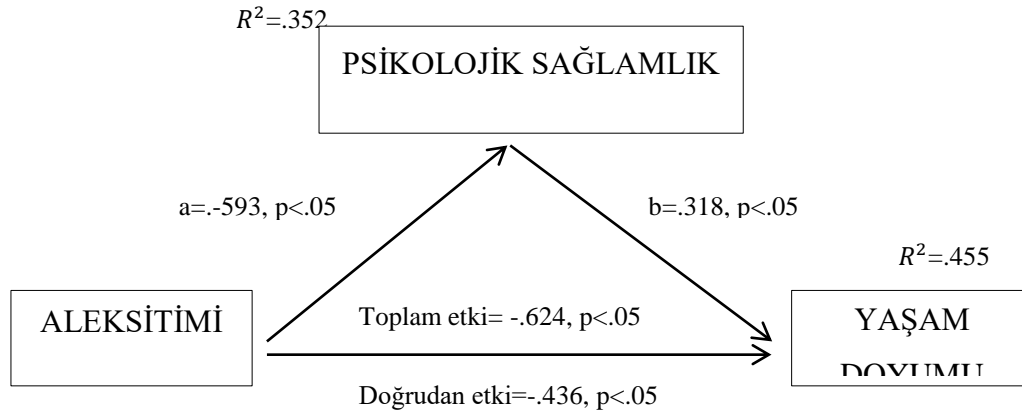
Savaşta bir yakınını kaybetme durumu açısından psikolojik sağlamlık puanlarındaki anlamlı farkın hangi gruplarda gerçekleştiğini belirlemek amacıyla Post-Hoc testi kullanılmıştır. Savaşta bir yakınını kaybetme durumu açısından mülteci çocukların psikolojik sağlamlık puan ortalamalarına bakıldığında yakın kaybı olmayanlar için ($\bar{X}_1=39,59$), anne kaybı olanlar için ($\bar{X}_2=34,00$), baba kaybı olanlar için ($\bar{X}_3=34,62$), hem anne hem baba kaybı olanlar için ($\bar{X}_4=31,45$) ve kardeş kaybı olanlar için ($\bar{X}_5=33,65$), olduğu tespit edilmiştir. LSD testi neticesinde elde edilen sonuca göre anlamlı farkın kaybı olmayanlar ile anne kaybı olanlar, baba kaybı olanlar, hem anne hem baba kaybı olanlar ve kardeş kaybı olanlar arasında kaybı olmayanlar lehine olduğu bulgulanmıştır. Test neticesinde elde edilen etki büyüklüğü ($\eta^2=.134$) olarak bulgulanmıştır. Bu sonucun küçük düzeyde bir etki büyüklüğüne denk geldiği sonucuna ulaşılmıştır. (Green ve Neil, 2005).

Mülteci çocukların aleksitimi ile yaşam doyumları arasındaki ilişkide psikolojik sağlamlığın aracı rolünü tespit etmek için Hayes'in geliştirdiği Process Makrosu kullanılmıştır (Hayes, 2009). Bu yöntemde sonucun anlamlılığına karar verilirken bootstrap güven aralığı değerlerine bakılır. Güven aralığının alt (LLCI) ve üst (ULCI) değerlerinin her ikisinin de sıfırdan büyük veya sıfırdan küçük olması gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle sıfırı içermeyen güven aralığı değerleri anlamlı olarak yorumlanır (Gürbüz, 2019). Çalışmada %95 güven aralığında bootstrap yöntemi ile oluşturulan 5000'lik örneklem metodu kullanılarak aracılığa bakılmıştır. Analizde Process Makrosundaki model 4 kullanılmıştır (Gürbüz, 2019; Hayes, 2009). Analiz neticesindeki bulgular tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Aleksitimi İle Yaşam Doyumunu Arasındaki İlişkide Psikolojik Sağlamlığın Aracı Rolü

	Psikolojik Sağlamlık (M)			Yaşam Doymu (Y)				
	β	SE	p	β	SE	p		
Aleksitimi (X)	a	-,593	,088	,000	c'	-,436	-2,107	,000
Psikolojik sağlamlık (M)	-	-	-	b	,318	,878	,000	
	$R^2=,352$; F(1;255)=138,498			$R^2=,455$; F(2;254)=106,094				
	p =,000			p =,000				
c yolu	$\beta_{total\ effect} = -,624$			Boot SE= ,237			p =,000	
X'in Y'ye etkisinde M'nin aracılık rolü	$\beta_{indirect\ effect} = -,912$			Boot SE= 0,178; LLCI95=-1,270 /ULCI95=-,568				

Tablo 4'teki bulgular incelendiğinde Bootstrap güven aralığı alt değeri ile üst değerinin sıfırı içermediği (LLCI95= -1,270 /ULCI95= -,568) dolayısıyla dolaylı etkinin anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç mülteci çocukların aleksitimi puanları ile yaşam doyumu puanları arasındaki ilişkide psikolojik sağlamlığın kısmi düzeyde anlamlı bir aracılık etkisinin olduğunu göstermektedir. Elde edilen sonuçlar aşağıdaki şekilde açıklanmaya çalışılmıştır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Dolaylı etki= -.912, %95 (LLCI95= -1,270 /ULCI95= -,568)

Bu araştırmanın temel amacı mülteci çocukların psikolojik sağlamlıklarının; aleksitimi ile yaşam doyumları arasındaki ilişkide aracılık etkisini incelemektir. Araştırma ayrıca mülteci çocukların cinsiyet ve savaşta bir yakınını kaybetme değişkenine göre aleksitimi, yaşam doyumunu ve psikolojik sağlamlık puanları arasında bir farklılaşma olup olmadığını ele almaktadır.

Araştırma kapsamında elde edilen ilk sonuca göre, mülteci çocukların aleksitimi ile yaşam doyumları arasındaki ilişkide psikolojik sağlamlığın kısmi bir aracılık etkisinin olduğu görülmüştür. Araştırmada ilk etapta değişkenlerin birbiriyle olan ilişkileri ele alınmıştır. Sonuç olarak mülteci çocukların aleksitimi düzeyleri ile yaşam doyumları ve psikolojik sağlamlıkları arasında negatif yönde, orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Zorla yerinden edilmiş kişiler göç ettikleri ülkeye ulaştıklarında, genellikle yoksulluk, güvensiz barınma, işsizlik, ortam değişikliği ile birlikte çok sayıda mahalleden başka bir mahalleye taşınma gibi, izolasyon, stresli yasal sorunlar, hizmetlere zayıf erişim ve göç ettikleri ülkede genel savunmasızlık gibi çok sayıda göç sonrası stres faktörleriyle karşı karşıya kalmaktadır. Bunların hepsi ruh sağlığını olumsuz etkileyen faktörlerdir ve bireylerde aleksitimi ve benzeri ruhsal sorunları beraberinde getirebilmektedir (Miller ve Rasmussen, 2017; Morgan ve diğ., 2017; Porter ve Haslam, 2005). Aleksitimi düzeyi yüksek olan bireyler duygusal deneyimleri az olduğu için çevresindeki insanların duygularına empati yapmakta zorlanırlar. Bu nedenle aleksitimik bireyler çevre ile iletişimlerinde soğuk, mesafeli, antipatik ve özgüvenleri düşüktür (Montebarocci ve diğ., 2004; Timoney ve Holder, 2013). Bu özelliklerinden hareketle aleksitimik bireylerin depresyon, kaygı, stres gibi olumsuz duygu durumlarını daha çok yaşadıkları, iyi oluş, mutluluk ve keyif gibi pozitif duyguları ise daha az deneyimledikleri belirtilmektedir (Montebarocci ve diğ., 2004). Nitekim yapılan alan yazın taramasında aleksitiminin olumsuz duygu durumları ile pozitif yönde ilişki gösterdiğine ve pozitif psikolojik özelliklerle ise negatif yönde ilişkisine dair araştırma bulgularına rastlanmıştır. Taylor ve diğ. (1992) normal bireyler üzerinde yaptıkları çalışmalarında aleksitimi düzeyi yüksek olan kişilerin daha fazla fizyolojik yakınmalarının olduğunu, anksiyetelerini ve depresif semptomlarının daha fazla olduğunu ayrıca bu kişilerin düşük ego gücüne sahip olduklarını ve bağımlı bir yapılarının olduğunu ortaya koymuşlardır. Qualter ve diğ. (2009) ise üniversitede öğrenim gören 224 öğrenci üzerinde yaptığı çalışmada aleksitiminin yalnızlık ve kişilerarası güvensizlik ile ilişkisini incelemiştir. Çalışma neticesinde aleksitiminin aile ilişkilerindeki, sosyal ilişkilerdeki ve romantik ilişkilerdeki yalnızlık ile doğrudan bir korelasyon olduğu bulunmuştur. Bir başka çalışmada Feng ve diğ. (2016) üniversitede öğrenim gören 500

öğrencinin aleksitimi ile depresyon, psikolojik sağlamlık kendini yetersiz hissetme değişkenleriyle ilişkisini incelemiştirlerdir. Çalışma sonucunda psikolojik sağlamlık ile aleksitimi ve kendini yetersiz hissetme arasında negatif yönde ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. Morice-Ramat ve diğ. (2018) ise farklı bir çalışmada aleksitiminin psikolojik sağlamlık, ve empati ile ilişkisini ele almıştır. Araştırma bulgularına göre aleksitiminin empati ve psikolojik sağlamlık ile negatif korelasyon gösterdiği ortaya konmuştur. Ayrıca aleksitiminin psikolojik sağlamlığın negatif yordayıcısı olduğu tespit edilmiştir. Üniversite öğrencileri üzerinde bu yönde yapılmış diğer bir çalışmada ise Luzumlu (2013), öğrencilerin aleksitimik düzeylerinin azalmasının öğrencilerde stresle başa çıkma tarzlarında sosyal desteğe başvurmalarında, kendine güvenli yaklaşımda ve iyimser yaklaşımda pozitif bir etki oluşturduğunu tespit etmiştir. Öğrencilerin aleksitimi düzeylerinin yükselmesinin ise çaresiz yaklaşım tarzını dahada artırdığı bulunmuştur. Son olarak ikinci dünya savaşında yerinden edilmiş ve yerinden edilmemiş olanlarla karşılaştırma yapılan bir çalışmanın sonucunda, yerinden edilmiş olanlar daha fazla kaygı ve daha az psikolojik dayanıklılık ve yaşam doyumu düzeyleri gösterdiği bulunmuştur. Ayrıca, zorunlu yerinden edilme, düşük psikolojik dayanıklılığı yordayan bir faktör olarak bulunmuştur. Keza, yerinden edilmiş olanlar yerinden edilmemiş olanlara göre daha sık her türlü kayıp deneyimlediğini bildirmişlerdir (Kuwert ve diğ., 2009). Literatürdeki tüm bu araştırma bulgularının çalışma bulgularıyla uyumlu olduğu ve çalışma bulgularını desteklediği görülmüştür.

Araştırmanın diğer bir sonucunda mülteci çocukların yaşam doyumları ile psikolojik sağlamlık düzeyleri arasında pozitif yönde, orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Dayanıklılık ruh sağlığı ile pozitif yönde ilişkilidir. Örneğin, dayanıklılığın yaşam doyumu, problem odaklı başa çıkma ve sosyal destek ile arasında pozitif ilişki bulunmuştur (Araya ve diğ., 2011). Organ kaybı yaşayan bireylerle yapılmış bir çalışmanın bulgularında, dayanıklılık ve yaşam doyumu arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Psikolojik sağlamlık üzerine yapılmış çalışmalara bakıldığında kavramın yaşam doyumu ile pozitif yönde ilişki gösterdiği görülmüştür (Akbar ve diğ., 2014; Baltacı ve Karataş, 2015; Beutel ve diğ., 2009; Çelik ve diğ., 2017; O'Rourke, 2004; Yurdabakan, 2017). Ayrıca yaşam doyumunun artmasının bireylerde psikolojik sağlamlığın da artmasına neden olduğu ortaya konmuştur (Arastaman ve Balcı, 2013; Malkoç ve Yalçın, 2015; Yılmaz ve Sipahioğlu, 2012). Diğer bir çalışmada ise psikolojik sağlamlığı olan insanlarda yaşam memnuniyetinin arttığı depresyonun ise azaldığı sonucuna ulaşılmıştır (Mak ve diğ., 2011) Tümlü ve Recepoğlu (2013) ise akademik personellerin psikolojik sağlamlık ve yaşam doyumlarını incelemiştir

çalışma sonucunda yaşam doyumu ile psikolojik sağlamlık arasında orta düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu doğrultudaki diğer bir çalışmada da Yakıcı (2017), yetişkin örneklem üzerinde psikolojik dayanıklılık, yaşam doyumu ve yalnızlık arasındaki korelasyonu ele almış ve araştırma sonucunda yaşam doyumu ile psikolojik dayanıklılık toplam puanı ve alt boyutları olan aile uyumu, yapısal stil, sosyal kaynaklar, gelecek algısı, kendilik algısı ve sosyal yeterlilik arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu çalışmaların araştırma bulgularına paralel sonuçlar olduğu ve çalışma hipotezini desteklediği görülmüştür.

Çalışmada elde edilen bir diğer bulgu mülteci çocukların cinsiyet açısından aleksitimi, yaşam doyumu ve psikolojik sağlamlık düzeylerinin anlamlı bir farklılık göstermediği yönündedir. Yapılan çalışmalara bakıldığında araştırma bulgusunun aksine kız cinsiyetinin birçok duygu durum probleminde risk faktörü olarak görüldüğü sonucuna ulaşılmıştır. Nitekim Türkiye’deki bir kampta yaşamlarını sürdüren çocuk ve ergenlerin yarıya yakınının (%44) depresif belirtiler gösterdiği bulgulanmış ve çalışmada, Suriyeli kız çocuklarda depresyonun erkeklere göre daha fazla olduğu saptanmıştır (Şirin ve Rogers-Şirin, 2015). Çuhadaroğlu ve Yazıcı (1999)’nın 13-21 yaş aralığındaki ergenler üzerinde yaptığı çalışmada ise kız cinsiyetin anksiyete bozuklukları ve depresyon açısından risk faktörü olduğu saptanmıştır. Mülteci çocukların yaşam doyumu ve psikolojik sağlamlık puan ortalamalarının ise cinsiyet faktöründen etkilenmediği görülmüştür. Literatür taraması sonucunda cinsiyet faktörünün gerek psikolojik dayanıklılık, gerekse de yaşam doyumu üzerinde tek başına etkili bir faktör olmadığı başka değişkenlerle bir araya geldiğinde anlamlı etkilerinin olduğu yönünde bulgulara rastlanmıştır. Özellikle psikolojik dayanıklılığın cinsiyet faktöründen çok fazla etkilenmediği ve birbirinden farklı bulguların ortaya çıktığı araştırmalara rastlanmıştır. Bu çalışmaların birinde Hadianfard ve diğ. (2015) çoklu skleroz hastalarında yaşam kalitesiyle psikolojik dayanıklılık ele alınmıştır. Çalışma sonucunda erkek hastaların psikolojik dayanıklılıklarının kadın hastalarinkinden daha yüksek bulunduğu ancak bu farkın anlamlı düzeyde gerçekleşmediği sonucuna ulaşılmıştır. Sezgin (2012), tarafından yapılan bir araştırmada ilkökul öğretmenlerinde psikolojik dayanıklılığın cinsiyete göre bir farklılaşmaya yol açıp açmadığı incelenmiş ve neticede öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür. Tümlü ve Receptoğlu (2013) erkek akademik personeldeki psikolojik dayanıklılık düzeyi ile kadın akademik personeldeki psikolojik dayanıklılık düzeyi arasında anlamlı bir farkın olmadığını belirlemiştir. Terzi (2008), yaptığı çalışmada üniversite öğrencilerinin psikolojik dayanıklılıklarının cinsiyete

göre farklılık gösterip göstermediğini ve içsel koruyucu faktörlerin psikolojik dayanıklılığı ne ölçüde yordadığını belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, üniversite öğrencilerinin psikolojik dayanıklılıklarının cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür. Aydın (2010), ise lisans öğrencilerinde genel zeka, umutluluk ve psikolojik dayanıklılığı incelemiş ve çalışmada öğrencilerin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin cinsiyete göre manidar bir farklılık göstermediği bulgulanmıştır. Bu doğrultudaki literatür taramasında cinsiyetin anlamlı farklılaşmaya yol açmadığı çalışmaların yanı sıra anlamlı farklılaşmanın da olduğu çalışmalara rastlanmıştır. Bu çalışmaların birinde Bozgeyikli ve Şat (2014) öğretmenler üzerinde bir araştırmaya yer vermiştir. Yapılan araştırma sonucunda erkek öğretmenlerdeki psikolojik dayanıklılık düzeyi kadın öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık düzeyinden anlamlı bir biçimde daha yüksek bulunmuştur. Buna paralel başka bir çalışmada Karademir ve Mahmut (2019) üniversiteli sporcularda psikolojik dayanıklılığı araştırmış ve erkek sporcuların psikolojik dayanıklılığının kadın sporcuların psikolojik dayanıklılığından anlamlı düzeyde daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur.

Araştırmanın son bulgusunda ise savaşta bir yakın kaybı olmayanların aleksitimi düzeylerinin baba kaybı olanlara göre daha düşük olduğu, savaşta yakın kaybı olmayanların yaşam doyumu ve psikolojik sağlamlık düzeylerinin anne, baba veya kardeş kaybı olanlara nazaran daha yüksek olduğu ortaya konmuştur. Çalışma da bu yönde bir sonucun çıkması bir sosyal destek kaynağı olarak ebeveynlerin öneminden kaynaklanabilir. Mülteciler genel anlamda aile fertleri akranları, akrabaları, komşuları ve arkadaşlarından oluşan sosyal destek kaynaklarından bir yada bir kaçını kaybetme gibi sorunlar yaşayabilmektedir. Savaş ve benzeri travmatik yaşantılar nedeniyle bu sosyal destek kaynakları zarar görebilmektedir (Pérez-Sales ve diğ., 2012). Nihayetinde bu durumdaki çocuk ve ergenlerin olumsuz psikolojik özellikler geliştirdiği ve yaşam doyumu ve psikolojik dayanıklılık gibi pozitif yanlarının ise zarar gördüğü söylenebilir. Bu doğrultuda çalışma bulgularına paralel bir çok araştırma bulgusuna rastlanılmıştır. Tümlü ve Reçepoğlu (2013)'na göre ergenlerin yaşadığı ebeveyn kaybı onlar için bir risk faktörü olabilmektedir. Ebeveynler çocuk ve ergenlerin fizyolojik ve psikolojik ihtiyaçlarının karşılanmasında en temel kaynaklardır. Bu kaynakların savaş ve benzeri nedenlerle kaybedilmesi travmatik bir sonuç oluşturmakta ve bu bireylerde depresyon ve travma sonrası stres yaşanan en temel sorunlar arasında yer almaktadır (Duraković-Belko ve diğ., 2003). Özellikle bağlanma figürünün tehdit edilmesi, zarar görmesi ve kaybedilmesi kitlesel travmalar yaşayan çocuklarda daha ağır sonuçlar doğurabilmektedir (Masten ve Narayan, 2012). Ayrıca bu çocukların tehdit algıları en yakınlarını

kaybettiklerinde daha da artmaktadır (Furr ve diğ., 2010). Bu sonuçları itibariyle ebeveyn kaybı zorunlu göçe maruz bırakılan çocuk ve ergenlerin psikolojik sağlığını olumsuz etkileyen en temel nedenler arasında yer almaktadır. Sosyal desteğin azalması göçmen çocuklarda psikopatolojik sonuçlara yol açtığı gibi sosyal desteğin artması ise bu çocukların pozitif psikolojik özellikleri için koruyucu bir faktör etkisi oluşturmaktadır. Nitekim bir çalışmada bireylerde algılanan sosyal desteğin artması, depresyon, anksiyete gibi psikolojik sorunlarında azalmasına yol açtığı ifade edilmiştir (Lee ve diğ., 2004; Zhang ve Goodson, 2011). Farklı bir araştırmada ise bireyin sosyal desteği arttıkça depresyon düzeyinin azaldığı, yaşam doyumu ve psikolojik sağlamlık düzeylerinin ise arttığı şeklinde benzer sonuçlar ortaya konmuştur (Wallace ve diğ., 2001). Bir diğer çalışma bulgusu da algılanan sosyal desteğin psikolojik iyilik hali ile anlamlı düzeyde pozitif ilişki gösterdiği yönündedir Akgün (2016).

Çalışmanın sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde mülteci çocukların aleksitimi ile yaşam doyumları arasındaki ilişkide psikolojik sağlamlığın kısmi bir aracılık etkisinin olduğu görülmüştür. Araştırmanın diğer bir sonucu ise mülteci çocukların yaşam doyumunun psikolojik sağlamlık ile düzeyleri arasında pozitif yönde, orta düzeyde anlamlı bir ilişki göstermesidir. Çalışmada elde edilen bir diğer bulgu mülteci çocukların cinsiyet açısından aleksitimi, yaşam doyumu ve psikolojik sağlamlık düzeylerinin anlamlı bir farklılık göstermediği yönündedir. Araştırmanın son bulgusunda ise savaşta bir yakın kaybı olmayanların aleksitimi düzeylerinin baba kaybı olanlara göre daha düşük olduğu, savaşta yakın kaybı olmayanların yaşam doyumu ve psikolojik sağlamlık düzeylerinin anne, baba veya kardeş kaybı olanlara nazaran daha yüksek olduğu ortaya konmuştur.

Öneriler

Bu sonuçlardan hareketle çalışmanın ana bulgusu doğrultusunda mülteci çocukların psikolojik dayanıklılık ve yaşam doyumlarını artırıcı sınıf içi ve bireysel rehberlik veya psikoeğitim çalışmalarının yapılması önerilebilir. Özellikle savaşta yakın kaybı olan mülteci çocukların uyum sürecini hızlandırmak için bu çocuklara psikolojik destek sunulması ve psikoeğitim çalışmaları yapılması önerilebilir. Mülteci çocukların uyumlarında önemli bir kavram olan yaşam doyumu ve psikolojik sağlamlık konusu farklı örneklem ve değişkenlerle araştırılabilir.

KAYNAKÇA

Agabi, C. E., & Wilson, J. P. (2005). Trauma, PTSD, and resilience: A review of the literature. *Trauma, Violence, & Abuse, 6*(3), 195-216.

- Agyar, E. (2013). Life satisfaction, perceived freedom in leisure and self-esteem: The case of physical education and sport students. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 93, 2186-2193.
- Akbar, M., Akram, M., Ahmed, M., Hussain, M. S., Lal, V., & Ijaz, S. (2014). Relationship between resilience and life satisfaction among nomadic. *International Journal of Innovation and Applied Studies*, 6(3), 515.
- Arastaman, G., & Balcı, A. (2013). Lise öğrencilerinin yılmazlık algılarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(2), 915-928.
- Araya, M., Chotai, J., Komproe, I. H., & de Jong, J. T. (2011). Quality of life after postconflict displacement in Ethiopia: comparing placement in a community setting with that in shelters. *Social psychiatry and psychiatric epidemiology*, 46(7), 585-593.
- Arslan, G. (2015). Yetişkin Psikolojik Sağlık Ölçeği'nin (YPSÖ) psikometrik özellikleri: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Ege Eğitim Dergisi*, 344-357.
- Aydın, B. (2010). Üniversite öğrencilerinin duygusal zeka ve umut düzeyleri ile psikolojik sağlımlıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon*.
- Baltacı, H. Ş., & Karataş, Z. (2015). Perceived social support, depression and life satisfaction as the predictor of the resilience of secondary school students: The case of Burdur. *Eurasian Journal of Educational Research*, 15(60), 111-130.
- Beutel, M. E., Glaesmer, H., Decker, O., Fischbeck, S., & Brähler, E. (2009). Life satisfaction, distress, and resiliency across the life span of women. *Menopause*, 16(6), 1132-1138.
- Bozgeyikli, H., & Adem, Ş. (2014). Öğretmenlerde Psikolojik Dayanıklılık ve Örgütsel Vatandaşlık Davranışlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi: Özel Okul Örneği. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 3(5), 172-191.
- Bozgeyikli, H., & Şat, A. (2014). Öğretmenlerde Psikolojik Dayanıklılık ve Örgütsel Vatandaşlık Davranışlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi: Özel Okul Örneği. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 3(5), 172-191.
- Çelik, M., Sanberk, İ., & Devenci, F. (2017). Öğretmen adaylarının yaşam doyumlarının yordayıcısı olarak psikolojik dayanıklılık ve umutsuzluk. *İlköğretim Online*, 16(2), 654-662.
- Çivitci, A. (2007). Çokboyutlu Öğrenci Yaşam Doyumu Ölçeğ'nin Türkçe'ye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları. *Eurasian Journal of Educational Research (EJER)*(26).
- Diener, E., Diener, M., & Diener, C. (2009). Factors predicting the subjective well-being of nations. In *Culture and well-being* (pp. 43-70). Springer.
- Diener, E., Suh, E. M., Lucas, R. E., & Smith, H. L. (1999). Subjective well-being: Three decades of progress. *Psychological bulletin*, 125(2), 276.
- Duraković-Belko, E., Kulenović, A., & Dapić, R. (2003). Determinants of posttraumatic adjustment in adolescents from Sarajevo who experienced war. *Journal of clinical psychology*, 59(1), 27-40.
- Ellis, B. H., Winer, J. P., Murray, K., & Barrett, C. (2019). Understanding the mental health of refugees: Trauma, stress, and the cultural context. *The Massachusetts General Hospital textbook on diversity and cultural sensitivity in mental health*, 253-273.
- Ergün, H. (2008). 14-18 yaş arası ergenler ve ebeveynlerinde aleksitimik özellikler, ebeveyn tutumları, bağlanma ve bağımlılık. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara*.

- Fairbank, J. A., Putnam, F. W., & Harris, W. W. (2007). The prevalence and impact of child traumatic stress.
- Feng, F., LI, M., LI, R., LI, B., & Cao, C. (2016). Mediating effects of self feeling of inadequacy between resilience and alexithymia in depressive undergraduates. *Chinese Journal of Behavioral Medicine and Brain Science*, 70-75.
- Furr, J. M., Comer, J. S., Edmunds, J. M., & Kendall, P. C. (2010). Disasters and youth: a meta-analytic examination of posttraumatic stress. *Journal of consulting and clinical psychology*, 78(6), 765.
- Gardner, M. (2009). *The qualities of a citizen: Women, immigration, and citizenship, 1870-1965*. Princeton University Press.
- Grabe, H. J., Spitzer, C., & Freyberger, H. J. (2004). Alexithymia and personality in relation to dimensions of psychopathology. *American Journal of Psychiatry*, 161(7), 1299-1301.
- Guney, S., Kalafat, T., & Boysan, M. (2010). Dimensions of mental health: life satisfaction, anxiety and depression: a preventive mental health study in Ankara University students population. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 2(2), 1210-1213.
- Gürbüz, S. (2019). Sosyal bilimlerde aracı, düzenleyici ve durumsal etki analizleri. *Ankara: Seçkin Yayıncılık*.
- Hadianfard, H., Ashjazadeh, N., Feridoni, S., & Farjam, E. (2015). The role of psychological resilience, severity of disease and treatment adherence in the prediction of health-related quality of life in patients with multiple sclerosis. *Neurology Asia*, 20(3).
- Hayes, A. F. (2009). Beyond Baron and Kenny: Statistical mediation analysis in the new millennium. *Communication monographs*, 76(4), 408-420.
- Hintistan, S. (2012). Aleksitemi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(4), 333-346.
- Hooberman, J., Rosenfeld, B., Rasmussen, A., & Keller, A. (2010). Resilience in trauma-exposed refugees: The moderating effect of coping style on resilience variables. *American Journal of Orthopsychiatry*, 80(4), 557.
- Huebner, E. S. (1994). Preliminary development and validation of a multidimensional life satisfaction scale for children. *Psychological assessment*, 6(2), 149.
- Jensen, T. K., Fjermestad, K. W., Granly, L., & Wilhelmsen, N. H. (2015). Stressful life experiences and mental health problems among unaccompanied asylum-seeking children. *Clinical child psychology and psychiatry*, 20(1), 106-116.
- Johnson, F. L., Cook, E., Foxall, M. J., Kelleher, E., Kentopp, E., & Mannlein, E. A. (1986). Life satisfaction of the elderly American Indian. *International Journal of Nursing Studies*, 23(3), 265-273.
- Karademir, T., & Mahmut, A. (2019). Üniversiteli sporcuların psikolojik dayanıklılık düzeylerinin incelenmesi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(2), 803-816.
- Karasar, N. (2010). Bilimsel araştırma yöntemi,(21. Basım). *Nobel Yayın Dağıtım: Ankara*.
- Koçak, R., Karaboğa, M., & Baloğlu, M. (2015). Çocuklar için aleksitimi ölçeği (çaö) Türkçe'ye uyarlanması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Turkish Studies (Elektronik)*, 10(11), 1023-1036.

- Kuwert, P., Brähler, E., Glaesmer, H., Freyberger, H. J., & Decker, O. (2009). Impact of forced displacement during World War II on the present-day mental health of the elderly: a population-based study. *International Psychogeriatrics*, 21(4), 748-753.
- Lavy, S., & Littman-Ovadia, H. (2011). All you need is love? Strengths mediate the negative associations between attachment orientations and life satisfaction. *Personality and individual differences*, 50(7), 1050-1055.
- Lee, J.-S., Koeske, G. F., & Sales, E. (2004). Social support buffering of acculturative stress: A study of mental health symptoms among Korean international students. *International Journal of Intercultural Relations*, 28(5), 399-414.
- Lesser, I. M. (1981). A review of the alexithymia concept. *Psychosomatic medicine*, 43(6), 531-543.
- Liebenberg, L., Ungar, M., & Vijver, F. V. d. (2012). Validation of the child and youth resilience measure-28 (CYRM-28) among Canadian youth. *Research on social work practice*, 22(2), 219-226.
- Luzumlu, U. (2013). Cinsiyetleri farklı üniversite öğrencilerinin stresle başa çıkma tarzlarının aleksitimi düzeylerine göre incelenmesi. *Mersin Üniversitesi, Mersin*.
- Mak, W. W., Ng, I. S., & Wong, C. C. (2011). Resilience: enhancing well-being through the positive cognitive triad. *Journal of counseling psychology*, 58(4), 610.
- Malkoç, A., & Yalçın, I. (2015). Relationships among resilience, social support, coping, and psychological well-being among university students. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 5(43), 35-43.
- Masten, A. S., & Coatsworth, J. D. (1998). The development of competence in favorable and unfavorable environments: Lessons from research on successful children. *American psychologist*, 53(2), 205.
- Masten, A. S., & Narayan, A. J. (2012). Child development in the context of disaster, war, and terrorism: Pathways of risk and resilience. *Annual review of psychology*, 63, 227.
- Masten, A. S., & Reed, M.-G. J. (2002). Resilience in development. *Handbook of positive psychology*, 74, 88.
- Mattila, A. K., Saarni, S. I., Salminen, J. K., Huhtala, H., Sintonen, H., & Joukamaa, M. (2009). Alexithymia and health-related quality of life in a general population. *Psychosomatics*, 50(1), 59-68.
- Mels, C., Derluyn, I., Broekaert, E., & Rosseel, Y. (2010). The psychological impact of forced displacement and related risk factors on Eastern Congolese adolescents affected by war. *Journal of child psychology and psychiatry*, 51(10), 1096-1104.
- Miller, K. E., & Rasmussen, A. (2017). The mental health of civilians displaced by armed conflict: an ecological model of refugee distress. *Epidemiology and psychiatric sciences*, 26(2), 129-138.
- Montebarocci, O., Codispoti, M., Baldaro, B., & Rossi, N. (2004). Adult attachment style and alexithymia. *Personality and individual differences*, 36(3), 499-507.
- Morgan, G., Melluish, S., & Welham, A. (2017). Exploring the relationship between postmigratory stressors and mental health for asylum seekers and refused asylum seekers in the UK. *Transcultural Psychiatry*, 54(5-6), 653-674.

- Morice-Ramat, A., Goronflot, L., & Guihard, G. (2018). Are alexithymia and empathy predicting factors of the resilience of medical residents in France? *International journal of medical education, 9*, 122.
- Neugarten, B. L., Havighurst, R. J., & Tobin, S. S. (1961). The measurement of life satisfaction. *Journal of gerontology, 16*, 159-173.
- O'Rourke, N. (2004). Psychological resilience and the well-being of widowed women. *Ageing International, 29*(3), 267-280.
- Ong, A. D., Bergeman, C. S., Bisconti, T. L., & Wallace, K. A. (2006). Psychological resilience, positive emotions, and successful adaptation to stress in later life. *Journal of personality and social psychology, 91*(4), 730.
- Pavot, W., Diener, E., Colvin, C. R., & Sandvik, E. (1991). Further validation of the Satisfaction with Life Scale: Evidence for the cross-method convergence of well-being measures. *Journal of personality assessment, 57*(1), 149-161.
- Pérez-Sales, P., Eiroa-Orosa, F. J., Olivos, P., Barbero-Val, E., Fernández-Liria, A., & Vergara, M. (2012). Vivo Questionnaire: A measure of human worldviews and identity in trauma, crisis, and loss—validation and preliminary findings. *Journal of Loss and Trauma, 17*(3), 236-259.
- Porter, M., & Haslam, N. (2005). Predisplacement and postdisplacement factors associated with mental health of refugees and internally displaced persons: a meta-analysis. *Jama, 294*(5), 602-612.
- Proctor, C., & Linley, P. A. (2014). Life satisfaction in youth. *Increasing psychological well-being in clinical and educational settings, 199-215*.
- Proctor, C. L., Linley, P. A., & Maltby, J. (2009). Youth life satisfaction: A review of the literature. *Journal of happiness studies, 10*(5), 583-630.
- Qualter, P., Quinton, S. J., Wagner, H., & Brown, S. (2009). Loneliness, interpersonal distrust, and alexithymia in university students 1. *Journal of Applied Social Psychology, 39*(6), 1461-1479.
- Reich, J. W., Zautra, A. J., & Hall, J. S. (2010). *Handbook of adult resilience*. Guilford Press.
- Richardson, G. E. (2002). The metatheory of resilience and resiliency. *Journal of clinical psychology, 58*(3), 307-321.
- Rieffe, C., Oosterveld, P., & Terwogt, M. M. (2006). An alexithymia questionnaire for children: Factorial and concurrent validation results. *Personality and individual differences, 40*(1), 123-133.
- Seery, M. D., Holman, E. A., & Silver, R. C. (2010). Whatever does not kill us: cumulative lifetime adversity, vulnerability, and resilience. *Journal of personality and social psychology, 99*(6), 1025.
- Serin, N. B., Serin, O., & Özbaş, L. F. (2010). Predicting university students' life satisfaction by their anxiety and depression level. *Procedia-Social and Behavioral Sciences, 9*, 579-582.
- Sezgin, F. (2012). İlköğretim okulu öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 20*(2), 489-502.
- Shahyad, S., Besharat, M. A., Asadi, M., Alipour, A. S., & Miri, M. (2011). The relation of attachment and perceived social support with life satisfaction: structural equation model. *Procedia-Social and Behavioral Sciences, 15*, 952-956.

- Siriwardhana, C., & Stewart, R. (2013). Forced migration and mental health: prolonged internal displacement, return migration and resilience. *International health*, 5(1), 19-23.
- Şahin, H. (1991). Peptik ülser ve aleksitimi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 2(3), 25-30.
- Şirin, S. R., & Rogers-Şirin, L. (2015). *The educational and mental health needs of Syrian refugee children*. Migration Policy Institute Washington, DC.
- Taylor, G. J. (2000). Recent developments in alexithymia theory and research. *The Canadian Journal of Psychiatry*, 45(2), 134-142.
- Taylor, G. J., Bagby, R. M., & Parker, J. D. (1999). *Disorders of affect regulation: Alexithymia in medical and psychiatric illness*. Cambridge University Press.
- Taylor, G. J., Parker, J. D., Bagby, R. M., & Acklin, M. W. (1992). Alexithymia and somatic complaints in psychiatric out-patients. *Journal of psychosomatic research*, 36(5), 417-424.
- Terzi, Ş. (2005). Öznel iyi olmaya ilişkin psikolojik dayanıklılık modeli. *Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- Terzi, Ş. (2008). Üniversite öğrencilerinin psikolojik dayanıklılıkları ve algıladıkları sosyal destek arasındaki ilişki. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 3(29), 1-11.
- Timoney, L. R., & Holder, M. D. (2013). *Emotional processing deficits and happiness: Assessing the measurement, correlates, and well-being of people with alexithymia*. Springer Science & Business Media.
- Tümlü, G. Ü., & Receptoğlu, E. (2013). Üniversite akademik personelinin psikolojik dayanıklılık ve yaşam doyumu arasındaki ilişki. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*(3), 205-213.
- Wallace, K., Bisconti, T. L., & Bergeman, C. (2001). The mediational effect of hardiness on social support and optimal outcomes in later life. *Basic and applied social psychology*, 23(4), 267-276.
- Werner, E. E. (1995). Resilience in development. *Current directions in psychological science*, 4(3), 81-84.
- Wexler, L. M., DiFluvio, G., & Burke, T. K. (2009). Resilience and marginalized youth: Making a case for personal and collective meaning-making as part of resilience research in public health. *Social science & medicine*, 69(4), 565-570.
- Wilson, J. P., & Drozdek, B. (2004). *Broken spirits: The treatment of traumatized asylum seekers, refugees and war and torture victims*. Routledge.
- Yakıcı, G., Esmâ. (2017). *Beliren yetişkinlerin psikolojik dayanıklılık düzeylerinde yordayıcı değişkenler olarak yaşam doyumu ve yalnızlık* Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü].
- Yayan, E. H., Düken, M. E., Özdemir, A. A., & Çelebioğlu, A. (2020). Mental health problems of Syrian refugee children: post-traumatic stress, depression and anxiety. *Journal of pediatric nursing*, 51, 27-32.
- Ye, S., Yu, L., & Li, K.-K. (2012). A cross-lagged model of self-esteem and life satisfaction: Gender differences among Chinese university students. *Personality and individual differences*, 52(4), 546-551.

-
- Yılmaz, H., & Sipahioğlu, Ö. (2012). Farklı risk gruplarındaki ergenlerin psikolojik sağlamlıklarının incelenmesi. *İlköğretim Online*, 11(4), 927-944.
- Yurdabakan, İ. (2017). Psikolojik sağlamlık ve okul ikliminin ortaokul öğrencilerinin yaşam doyumunu yordama gücü. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(41), 202-214.
- Zhang, J., & Goodson, P. (2011). Acculturation and psychosocial adjustment of Chinese international students: Examining mediation and moderation effects. *International Journal of Intercultural Relations*, 35(5), 614-627.
- Zhou, H., Wang, J. a., Wan, J., & Jia, H. (2010). Resilience to natural hazards: a geographic perspective. *Natural hazards*, 53(1), 21-41.